

Παροχή τεχνογνωσίας στην Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου σχετικά με την εποπτεία των τραπεζών

ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Διευθυντή, Διεύθυνση Εποπείας Πιστωτικού Συστήματος, Τράπεζα της Ελλάδος

Το πρόγραμμα MEDA

Η Αίγυπτος είναι μια χώρα 75 εκατομμυρίων κατοίκων, με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, περίπου € 1.500. Υπάρχει όμως μια αστική τάξη, συγκεντρωμένη στις μεγάλες πόλεις, η οποία έχει σημαντικά υψηλότερο εισοδηματικό και βιοτικό επίπεδο. Η τάξη αυτή είναι ο στόχος όλων των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην Αίγυπτο. Ο χρηματοοικονομικός τομέας της Αιγύπτου κυριαρχείται από τον τραπεζικό τομέα και υπάρχουν 41 τράπεζες, οι οποίες μπορούν να χωριστούν σε 4 κατηγορίες, τις 3 κρατικές τράπεζες με μερίδιο αγοράς 46% (Σύνολο Ενεργητικού με 6/07), τις 6 εξειδικευμένες τράπεζες με μερίδιο αγοράς 5%, τις 25 ιδιωτικές τράπεζες με μερίδιο αγοράς 43% και τα 7 υποκαταστήματα ξένων τραπεζών με μερίδιο αγοράς 6%. Η εικόνα αναμένεται να αλλάξει, διότι η αιγυπτιακή κυβέρνηση εδώ και μερικά χρόνια έχει ξεκινήσει ένα πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων και συγχωνεύσεων, με συνέπεια το σύστημα σταδιακά να απελευθερώνεται. Η απελευθέρωση του συστήματος όμως έφερε στην επιφάνεια το πρόβλημα της αποτελεσματικής εποπτείας των τραπεζών.

Η Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου, στο πλαίσιο της διακήρυξης της Βαρκελώνης του 1995, ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση τη διενέργεια διαγνωστικής μελέτης για την εποπτεία των τραπεζών και ειδικότερα για τη μελέτη αποκλίσεων (gap analysis) των τρεχουσών πρακτικών της Τράπεζας από τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές. Η διετής σύμβαση υπεγράφη στις 13 Νοεμβρίου 2005, στο πλαίσιο του προγράμματος MEDA – Euro-Mediterranean Partnership, με διαχειριστή του προγράμματος την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Αποφασίστηκε η διενέργεια ανάλυσης προσαρμοσμένης στα χαρακτηριστικά

του οικονομικού περιβάλλοντος της χώρας και η παροχή τεχνογνωσίας σε θέματα εποπτείας τραπεζικού συστήματος. Τέσσερις κεντρικές τράπεζες εκδήλωσαν ενδιαφέρον για την υλοποίηση του έργου, αυτές της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Γερμανίας και της Ελλάδας. Από τη μεριά της Τράπεζας της Ελλάδος, το έργο ανέλαβε η Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος (ΔΕΠΣ).

Η ουσιαστική υλοποίηση του έργου ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2005, με δύο αναγνωριστικές αποστολές στην Αίγυπτο (11-15 Δεκεμβρίου 2005 και 15-19 Ιανουαρίου 2006), οι οποίες οδήγησαν σε μια διαγνωστική μελέτη και τον καθορισμό των παρακάτω στόχων:

- τη διαμόρφωση ενός σχεδίου ανάπτυξης της εποπτικής λειτουργίας της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου εναρμονισμένης με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές,
- την ενίσχυση της λειτουργικής ικανότητας της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου για μετάβαση από ένα σύστημα εποπτείας με βάση τη συμμόρφωση (compliance-based) σε ένα νέο με βάση τους κινδύνους (risk-based),
- την αναβάθμιση των ικανοτήτων και των γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί σε μελλοντικές προκλήσεις, ιδιαίτερα στον τομέα της διαχείρισης των κινδύνων.

Το συνολικό έργο διαιρέθηκε σε 5 επιμέρους έργα (projects) ως ακολούθως:

Έργο 1: Τρέχουσα εποπτεία (ongoing supervision)

Έργο 2: Επιτόπιος έλεγχος τραπεζών (on-site supervision)

Έργο 3: Μακρο-προληπτική εποπτεία (macro-prudential analysis)

Έργο 4: Θεσμικά θέματα και καθιέρωση προτύπων (legal issues and standard setting)

Έργο 5: Εκπαίδευση (training)

Το **Έργο 1** για την εποπτεία των τραπεζών είχε ως στόχο να αναπτύξει ένα πλαίσιο εποπτείας βασισμένο στον κίνδυνο (risk-based approach), ενσωματώνοντας ποσοτικές και ποιοτικές πληροφορίες, ώστε να εξασφαλιστεί ολοκληρωμένη και συνεχής παρακολούθηση κάθε τράπεζας για θέματα παραχώρησης άδειας (licensing), ανάλυσης (off-site analysis), διαχείρισης κρίσεων (crisis management) και υλοποίησης εποπτικών διορθωτικών μέτρων.

Το **Έργο 2** για τον επιτόπιο έλεγχο των τραπεζών είχε ως στόχο να οργανώσει ένα πλήρες πλαίσιο ελέγχου κάθε τράπεζας, το οποίο θα συμπληρώσει το υπάρχον πλαίσιο, κυρίως ελέγχους συμμόρφωσης με το θεσμικό πλαίσιο, με νέας μορφής ελέγχους βασισμένους στον κίνδυνο. Ο στόχος ήταν η επέκταση των παραδοσιακών ελέγχων πιστωτικού κινδύνου με την ανάπτυξη νέων μεθοδολογιών για το λειτουργικό κίνδυνο, τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου, καθώς και εξειδικευμένους τομείς, όπως ο κίνδυνος αγοράς.

Το **Έργο 3** για τη μακρο-προληπτική ανάλυση είχε ως στόχο τη δημιουργία, εκ του μηδενός, μιας μονάδας ανάλυσης (macro-prudential unit) για την ανάπτυξη ενός πλαισίου μακρο-προληπτικής εποπτείας για την εις βάθος κατανόηση του αιγυπτιακού χρηματοπιστωτικού τομέα και ιδιαίτερα τις μακροοικονομικές διασυνδέσεις (macro linkages) και την ικανότητά του να απορροφά εξωτερικές και εσωτερικές πιέσεις (shock absorption capacity). Σχεδιάστηκε και τέθηκε σε εφαρμογή ένα πλαίσιο αναφορών που θα διευκολύνει τη λήψη αποφάσεων από τα αρμόδια όργανα της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου, καθώς και ένα πρόγραμμα προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress-testing), ώστε η Τράπεζα να δομήσει ένα πρόγραμμα προσομοιώσεων προσαρμοσμένο στα δεδομένα της αγοράς.

Το **Έργο 4** για θεσμικά θέματα και καθιέρωση προτύπων είχε ως στόχο να εξασφαλίσει ότι το κανονιστικό πλαίσιο που εφαρμόζεται από την Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου για θέματα εποπτείας ευθυγραμμίζεται με τα διεθνή πρότυπα και τις άριστες πρακτικές και παράλληλα να εξασφαλίσει την αναγκαία διαφάνεια, ώστε όλοι οι συμμετέχοντες να κατανοήσουν το ρόλο και τον τρόπο εφαρμογής των κανόνων από την εποπτική αρχή.

Το **Έργο 5** για την εκπαίδευση είχε ως στόχο να συνδράμει στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Αιγυπτιακού Τραπεζικού Ινστιτούτου για τη διαμόρφωση ενός πλήρους και συνεκτικού προγράμματος που θα βελτιώνει τις αναλυτικές ικανότητες των εκπαιδευομένων και θα εισάγει εξειδικευμένα θέματα της εποπτείας των τραπεζών, με έμφαση στη διαχείριση κινδύνων.

Η συμβολή της Τράπεζας της Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος είχε την κύρια ευθύνη για τα έργα (1) και (3) και συνέβαλε ουσιαστικά στην επιτυχή ολοκλήρωση των υπόλοιπων έργων. Πιο αναλυτικά:

Πριν την έναρξη του προγράμματος, η εποπτεία στην Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου ήταν τμηματοποιημένη και κάθε τμήμα έκανε μια συγκεκριμένη εργασία, χωρίς να υπάρχει σε επιθυμητό βαθμό συνολική εικόνα. Από την αρχή έγινε φανερό ότι έπρεπε να αλλάξει η δομή της εποπτείας, με τη δημιουργία τμήματος ανάλυσης με έναν ή περισσότερους υπευθύνους ανά τράπεζα. Στη συνέχεια το προς αντιμετώπιση θέμα ήταν η μορφή της ανάλυσης κατά τράπεζα. Η προηγούμενη προσέγγιση της εποπτείας με βάση τη συμμόρφωση με τους κανόνες δεν διευκόλυνε την αυτόματη μετατροπή σε προσέγγιση με βάση τους κινδύνους, αφού δεν υπήρχε η αναλυτική ικανότητα αυτών που στελέχωναν το τμήμα ανάλυσης. Προτάθηκε μια CAMELS-type προσέγγιση όπου κάθε τράπεζα έπρεπε να αξιολογηθεί με βάση έξι παράγοντες: τα κεφάλαια (C), την ποιότητα του ενεργητικού (A), τη διοίκηση και τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου (M), την κερδοφορία (E), τη ρευστότητα (L) και την ευαισθησία στους κινδύνους (S). Δημιουργήθηκε ένα πρότυπο σχέδιο ανάλυσης (bank profile) και το σύνολο των υπαλλήλων του τμήματος ανάλυσης εκπαιδεύτηκε σε βάθος για καθέναν από τους παράγοντες κινδύνου. Παράλληλα αναδιαρθρώθηκε η βάση δεδομένων και ανασχεδιάστηκε το σύστημα των υποβαλλομένων στοιχείων, ώστε να εξυπηρετεί τη νέα μορφή ανάλυσης. Πριν την ολοκλήρωση του προγράμματος, το σύνολο των τραπεζών στην Αίγυπτο είχαν αξιολογηθεί με το νέο τρόπο.

Εκτός από την ανάλυση κατά τράπεζα, απαιτείτο και η συνολική εικόνα του τραπεζικού συστήματος και αυτό ήταν μέρος της εργασίας του Έργου 3. Θεωρήθηκε ότι ήταν πρώιμη η ανάπτυξη ενός Financial Stability Report και οι προσπάθειες εστιάστηκαν στην υλοποίηση μιας σειράς αναφορών αποκλειστικά για τον τραπεζικό τομέα (banking sector review). Οι αναφορές είχαν δύο ενότητες ανάλυσης, τις μακροοικονομικές διασυνδέσεις (macro linkages) και την ικανότητα απορρόφησης πιέσεων (shock absorbtion capacity). Στην πρώτη ενότητα αναλύονταν όλα τα μακροοικονομικά φαινόμενα, τα οποία επιδρούσαν στη χρηματοοικονομική κατάσταση του τραπεζικού τομέα και στη δεύτερη ενότητα εξετάζονταν η ευρωστία του τραπεζικού τομέα, με έμφαση στην κερδοφορία και τη διατηρησιμότητα των κερδών, καθώς και την κεφαλαιακή επάρκεια, όλα δηλαδή τα συστατικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ομαλή απορρόφηση ζημιών. Οι παραπάνω αναφορές ήταν ετήσιες, τριμηνιαίες και μηνιαίες, με διαφορετικό βάθος ανάλυσης και, εκτός των άλλων, είχαν ως στόχο να χρησιμοποιηθούν ως βασική πηγή στη μικροοικονομική ανάλυση των τραπεζών.

Το δεύτερο σημαντικό πεδίο του Έργου 3 ήταν η καθιέρωση ενός πλαισίου προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress-testing), μια έννοια παντελώς άγνωστη πριν την έναρξη του προγράμματος. Ο πρώτος στόχος ήταν η δημιουργία ενός πλαισίου εντός της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου για να είναι δυνατή η διεξαγωγή ασκήσεων. Το πλαίσιο υλοποιήθηκε, παρά τους σημαντικούς περιορισμούς που υπήρχαν – και υπάρχουν – με τη διαθεσιμότητα στοιχείων. Ο δεύτερος στόχος ήταν η ενημέρωση των τραπεζών στην Αίγυπτο για τις προθέσεις της Κεντρικής Τράπεζας να απαιτήσει τη χρησιμοποίηση της άσκησης προσομοίωσης ως βασικού εργαλείου διαχείρισης κινδύνων. Προς τούτο διοργανώθηκε ειδικό συνέδριο (21-22 Νοεμβρίου 2007), με τη συμμετοχή πολλών στελεχών από αιγυπτιακές τράπεζες και παρουσιάσεις από όλες τις Ευρωπαϊκές Κεντρικές Τράπεζες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα.

Όπως αναφέρθηκε, η Τράπεζα της Ελλάδος είχε τη βασική ευθύνη στα Έργα (1) και (3), αλλά η συμβολή της δεν εξαντλήθηκε σε αυτά. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένοι τομείς όπου η Τράπεζα της Ελλάδος συνεισέφερε ουσιαστικά στην ολοκλήρωση των έργων.

- Σε συνεργασία με την Κεντρική Τράπεζα της Ιταλίας δημιουργήθηκε ομάδα εργασίας για την εισαγωγή εποπτικού πλαισίου για τον κίνδυνο αγοράς και τη δημιουργία εγχειριδίου επιτόπιου ελέγχου. Ο κίνδυνος αγοράς δεν είχε εισαχθεί στο αιγυπτιακό κανονιστικό πλαίσιο και η ομάδα εργασίας δημιούργησε το πλαίσιο, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς εξελίξεις, καθώς και την αιγυπτιακή πραγματικότητα. Παράλληλα δημιουργήθηκε και εγχειρίδιο ελέγχου του κινδύνου αγοράς για τους επιτόπιους ελέγχους που πραγματοποιεί η Κεντρική Τράπεζα.
- Η Τράπεζα της Ελλάδος συνεισέφερε σημαντικά στα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν. Εκτός από τα σεμινάρια που διοργάνωσε η ίδια στο πλαίσιο των Έργων (1) και (3), συνεισέφερε και στα σεμινάρια των άλλων Κεντρικών Τραπεζών π.χ. στο σεμινάριο που διοργάνωσε η Κεντρική Τράπεζα της Γερμανίας με θέμα “Financial stability and macro-prudential analysis”. Επίσης διοργάνωσε και αυτόνομα σεμινάρια με θέματα γενικού ενδιαφέροντος, όπως «Εξαγορές και Συγχωνεύσεις Τραπεζών», «Εφαρμογή των IFRS στις τράπεζες» και «Παροχή αδειών-Licensing». Τέλος, στέλεχος της Τράπεζας της Ελλάδος ήταν ο κύριος ομιλητής σε σεμινάριο για υψηλόβαθμα στελέχη (high level seminar) με θέμα “Key Features of Bank Licensing Activity: the European Experience”.
- Διοργανώθηκαν τέσσερις επισκέψεις στελεχών της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου στην Τράπεζα της Ελλάδος. Οι δύο αφορούσαν στελέχη του τμήματος ανά-

λυσης, με στόχο την παρουσίαση του τρόπου υλοποίησης της εποπτείας των τραπεζών στην Ελλάδα, την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών για εποπτικά θέματα, καθώς και σύγκριση του τρόπου εποπτείας των δύο μερών. Οι υπόλοιπες δύο επισκέψεις αφορούσαν στελέχη του τμήματος μακρο-προληπτικής ανάλυσης, με στόχο την εις βάθος παρουσίαση της προσέγγισης στην Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς και το πλαίσιο διενέργειας ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress-testing).

Μελλοντικές προοπτικές

Το έργο ολοκληρώθηκε το Νοέμβριο του 2007 και κατά γενική ομολογία στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία. Οι ιστορικοί δεσμοί που ενώνουν την Ελλάδα και την Αίγυπτο συνέβαλαν ουσιαστικά ώστε ο συμβουλευτικός ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος να γίνει αποδεκτός. Η Τράπεζα της Ελλάδος χρησιμοποίησε σημαντικούς πόρους, αφού συνεισέφερε περίπου 450 εργατοώρες σε διάστημα δύο ετών για την ολοκλήρωση του προγράμματος. Τα οφέλη είναι πολλαπλά, τόσο σε τεχνικό επίπεδο όσο και στην ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με την Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου, που θα μπορούσαν να διευκολύνουν τις συνθήκες δραστηριοποίησης όποιων ελληνικών τραπεζών επιλέξουν να επεκταθούν στην Αίγυπτο.

Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, η Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου ζήτησε από το Ευρωσύστημα τη συνέχιση του προγράμματος και αποφασίστηκε η υλοποίηση νέου τριετούς προγράμματος, με θέμα την εφαρμογή της Βασιλείας II. Η Τράπεζα της Ελλάδος εξέφρασε πρόθεση συμμετοχής στο πρόγραμμα και η οριστική απόφαση θα ληφθεί από το Ευρωσύστημα.